

DZIEJE BIAŁOSTOCKIEGO PRZEMYSŁU WŁÓKIENNICZEGO

MUZEUM RUCHU REWOLUCYJNEGO W BIAŁYMSTOKU UL. WARSZAWSKA 37

WRZESIEŃ – GRUDZIEŃ 1977

„DZIEJE BIAŁOSTOCKIEGO PRZEMYSŁU WŁÓKIENNICZEGO”

ORGANIZATORZY:

**MUZEUM RUCHU REWOLUCYJNEGO ODDZIAŁ MUZEUM OKRĘGOWEGO
W BIAŁYMSTOKU**

BIAŁOSTOCKIE ZAKŁADY PRZEMYSŁU BAWĘLIANEGO „FASTY”

BIAŁOSTOCKIE ZAKŁADY PRZEMYSŁU WEŁNIANEGO IM. DZR. „SIEŻANA“

PAŃSTWOWE ZAKŁADY PRZEMYSŁU WEŁNIANEGO IM. E. PLATER W WASILKOWIE

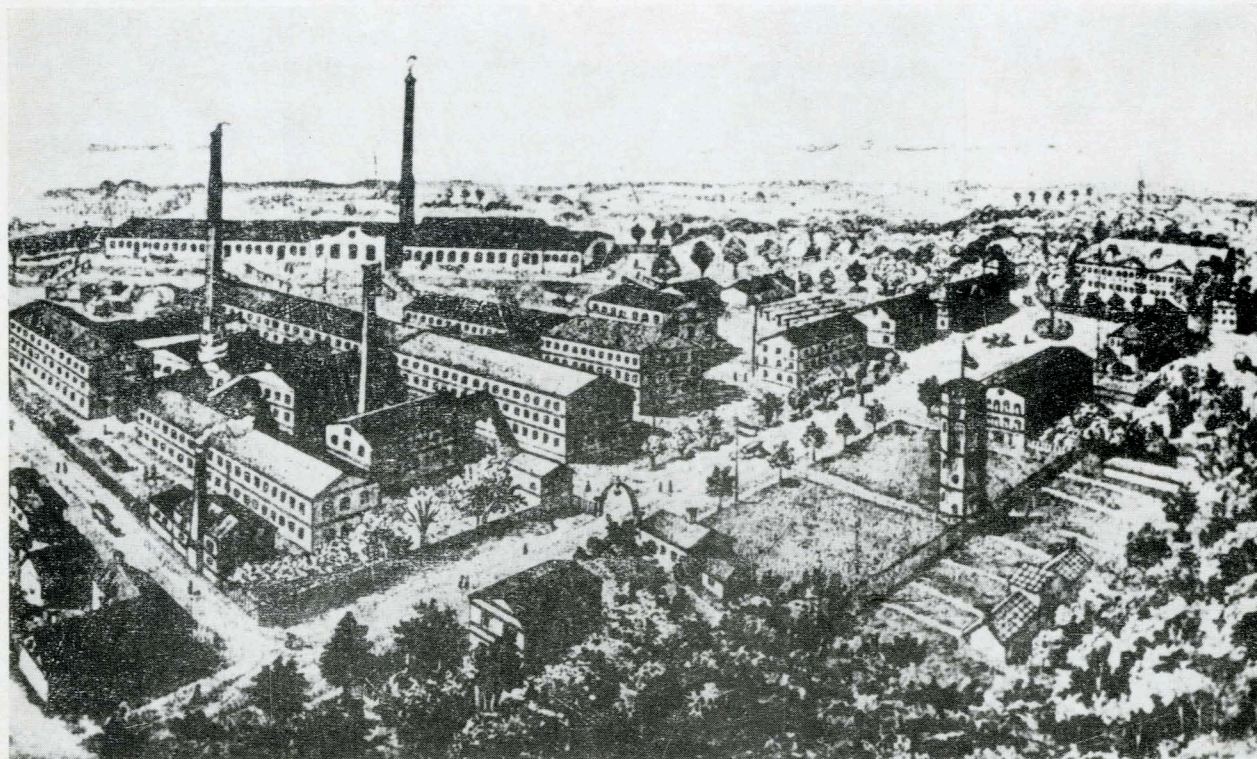
BIAŁOSTOCKA FABRYKA WYROBÓW RUNOWYCH „BIRUNA“

ZAKŁADY PRZEMYSŁU PASMANTERYJNEGO „PASMANTA“

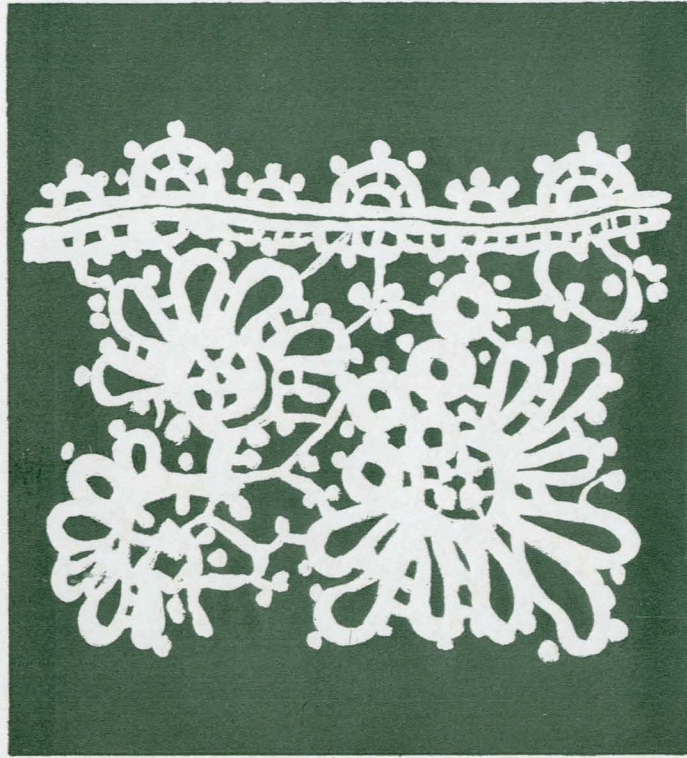
Powstanie białostockiego okręgu przemysłu włókienniczego uwarunkowane było wieloma czynnikami społeczno-gospodarczymi, a zwłaszcza politycznymi jakie miały miejsce u schyłku XVIII i na początku XIX wieku. Bezpośrednią przyczyną powstawania manufaktur była dążność magnaterii do powiększania dochodowości swoich majątków. I tak Jan Klemens Branicki sprowadził do Białegostoku saskich sukienników i tkaczy. Podskarbi Wielki Litewski Antoni Tyzenhaus założył w Sokółce manufakturę wełnianą, a księżna Anna Jabłonowska w Siemiatyczach otaczała szczególną opieką rzemieślników, między innymi tkaczy. Pewne zahamowanie rozwoju manufaktur włókienniczych przypada na okres przynależności tych ziem do Prus (1795—1807). Rok 1831 był przełomowym w historii białostockiego włókiennictwa, kiedy to zlikwidowano unię celną, odcinając przemysł Królestwa Polskiego od rynków zbytu Cesarstwa Rosyjskiego. Powstały wówczas bardzo dogodne warunki dla rozwoju włókiennictwa w Obwodzie Białostockim. Przybywa wielu rzemieślników i majstrów z okręgów przemysłowych Królestwa Polskiego. Powstały manufaktury w Białymstoku i wielu innych miejscowościach. Do najsilniejszych ośrodków należały Supraśl i Choroszcz, gdzie w 1840 roku August Moes założył jedną z najlepiej rozwijających się i najbardziej zmechanizowanych fabryk. W okresie międzypowstaniowym ukształtowało się przemysłowe oblicze Białostoczczyzny jako ważnego ośrodka włókienniczego, głównie wełnianego. Uruchomiona w 1862 roku linia kolejowa łącząca poprzez Białystok Warszawę z Petersburgiem pozwoliła białostockiemu przemysłowi na większe niż dotychczas oparcie się na zagranicznych rynkach zbytu. Jednym z ważniejszych wydażeń w rozwoju przemysłu włókienniczego na Białostoczczyźnie było założenie przez Jukuba Lewi w 1883 roku pierwszej wytwórni wełny ponownej. Odtąd, coraz więcej fabryk opierało swoją produkcję na tym tanim i na miejscu dostępnym surowcu. Produkowano tańsze i gorsze gatunki wełny, co pozwoliło na zwiększenie liczby odbiorców i zmniejszenie kosztów wytwarzania. Druga połowa XIX w. dla białostockiego okręgu włókienniczego była nie tylko okresem ustawicznego wzrostu potencjału przemysłowego. Była również czasem rozwoju mechanizacji produkcji i stopniowego przekształcania się przemysłu manufakturowego w przemysł fabryczny. Niszczycielski wpływ na włókiennictwo białostockie miała I wojna światowa. Większość maszyn i surowców została wywieziona do Cesarstwa Rosyjskiego, a część zakładów zniszczona w wyniku działań wojennych. M.in. przestała zupełnie istnieć największa fabryka w okręgu — Augusta Moesa w Choroszcy. Gdy w 1919 r. obwód białostocki został włączony do Polski, jego przemysł był pozbawiony wszelkich niezbędnych środków do uruchomienia produkcji. Pierwszej pomocy udzieliło mu Państwo, składając zamówienia na sukno mundurowe dla wojska.

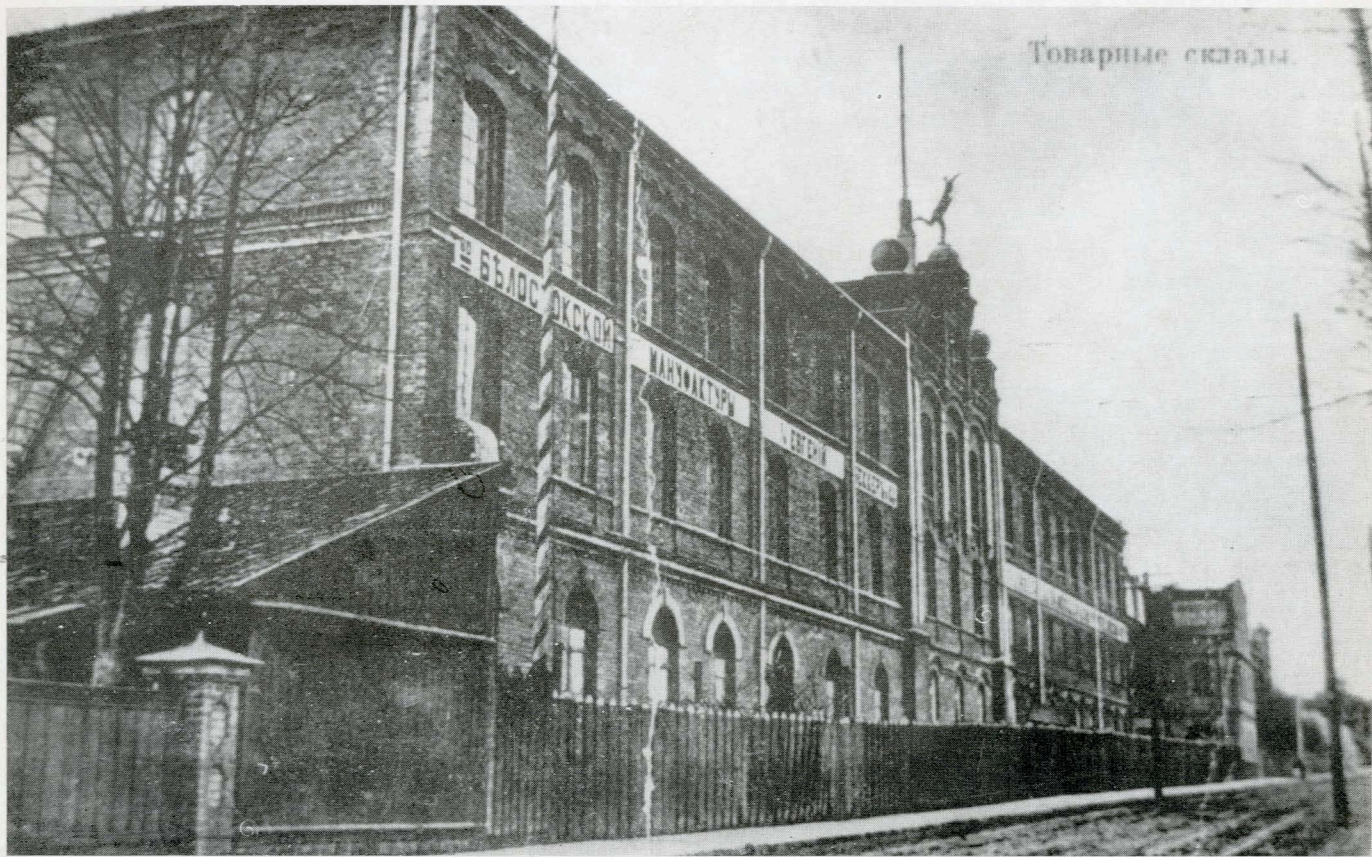
Na tych zamówieniach oparło swą odbudowę włókiennictwo białostockie. Konkurencja większych ośrodków, gorsza gatunkowo produkcja białostocka i trudności w zbycie zmusiły białostockich fabrykantów do konsolidacji sił. W 1921 roku powstał Związek Białostockiego Wielkiego Przemysłu, w skład którego weszło 9 największych fabryk. Celem była organizacja zakupu surowców i materiałów pomocniczych, sprzedaż wyprodukowanych wyrobów, przyjmowanie zamówień rządowych i firm prywatnych. Wkrótce powstały również inne organizacje monopolistyczne. Białostocka klasa robotnicza, której rewolucyjne tradycje sięgają czasów I i II Proletariatu wykazała w latach dwudziestolecia międzywojennego dużą dojrzałość społeczną i polityczną. Podczas światowego kryzysu gospodarczego (1929—1933) umocniła ona swe związki zawodowe oraz nasiliła masową akcję strajkową. Najpoważniejszym wystąpieniem był powszechny strajk włóknarzy okręgu białostockiego trwający od 16 marca 1933 r. do 3 sierpnia 1933 r. Stałe zaburzenia w gospodarce polskiej dwudziestolecia międzywojennego hamowały rozwój przemysłu włókienniczego w okręgu białostockim. Produkcja białostocka tamtych lat nie zdołała nigdy przekroczyć 70% stanu z 1914 r., Ogromnemu zniszczeniu uległ przemysł białostocki w okresie II wojny światowej. Wprawdzie po zajęciu tego terenu przez władze radzieckie włókiennictwo było nadal rozwijane, wprowadzono nową technikę, skomasowano szereg drobnych przedsiębiorstw w większe fabryki, jednak w chwili odzyskania niepodległości zniszczenia w obiektach przemysłowych sięgały 76%, a zdolność produkcji przemysłowej równała się 0. Pierwszy etap odbudowy rozpoczął się zaraz po odejściu Niemców od żywołowej odbudowy fabryk przez robotników. W 1944 r. uruchomiono w Białymstoku dwie najmniej zniszczone fabryki włókiennicze, a w 1945 r. fabrykę pluszu. U progu planu 6-cio letniego liczba zakładów w przemyśle włókienniczym była wprawdzie 13-to krotnie mniejsza niż przed wojną, ale zatrudnienie stanowiło 75% stanu z 1938 r. Odbudową objęto zakłady największe. Podjęto również budowę fabryk zupełnie nowych, jak zakładów bawełnianych w Fastach i Zambrowie. Duże zmiany zaszły w strukturze branżowej. O ile aż do II wojny białostocki przemysł włókienniczy odznaczał się dominacją przemysłu wełnianego, to w latach Polski Ludowej nabierał charakteru wielobranżowego. Szczególnie rozwinął się, przed wojną tutaj nieznanymi, przemysł bawełniany. Wystawa „Dzieje białostockiego przemysłu włókienniczego” obrazuje ważniejsze wydarzenia i specyfikę gałęzi przemysłu tak charakterystycznego dla nowego regionu. Wynika ona z nowego profilu działania Muzeum zmierzającego do ukazywania problemów walki klasy robotniczej na szerokim tle historycznym, społecznym i gospodarczym.

(LUCYNA BIAŁOUS)

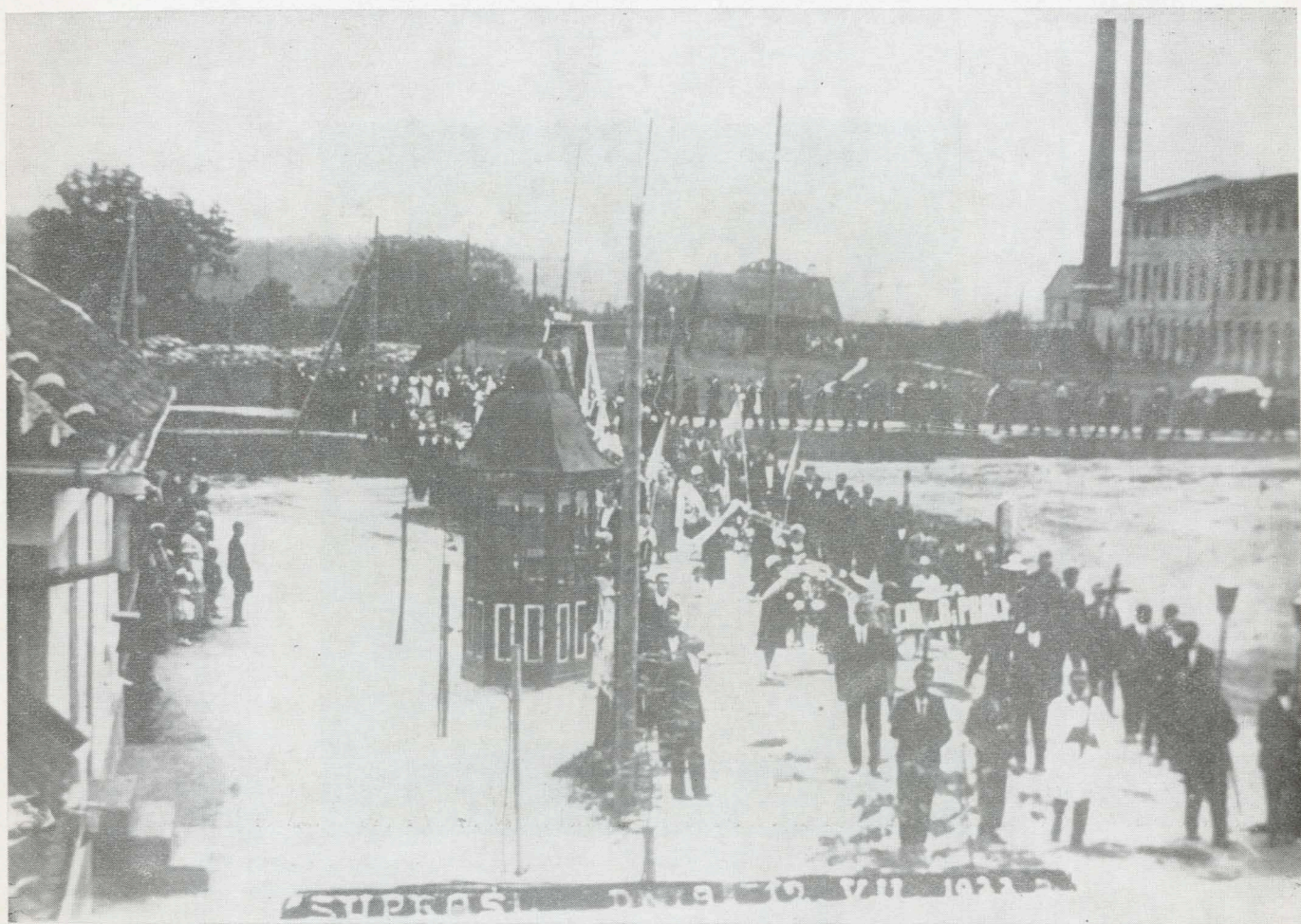
NAJWIĘKSZA FABRYKA WŁOKIENNICZA W OBWODZIE BIAŁOSTOCKIM – AUGUSTA MOESA W CHOROSZCZY

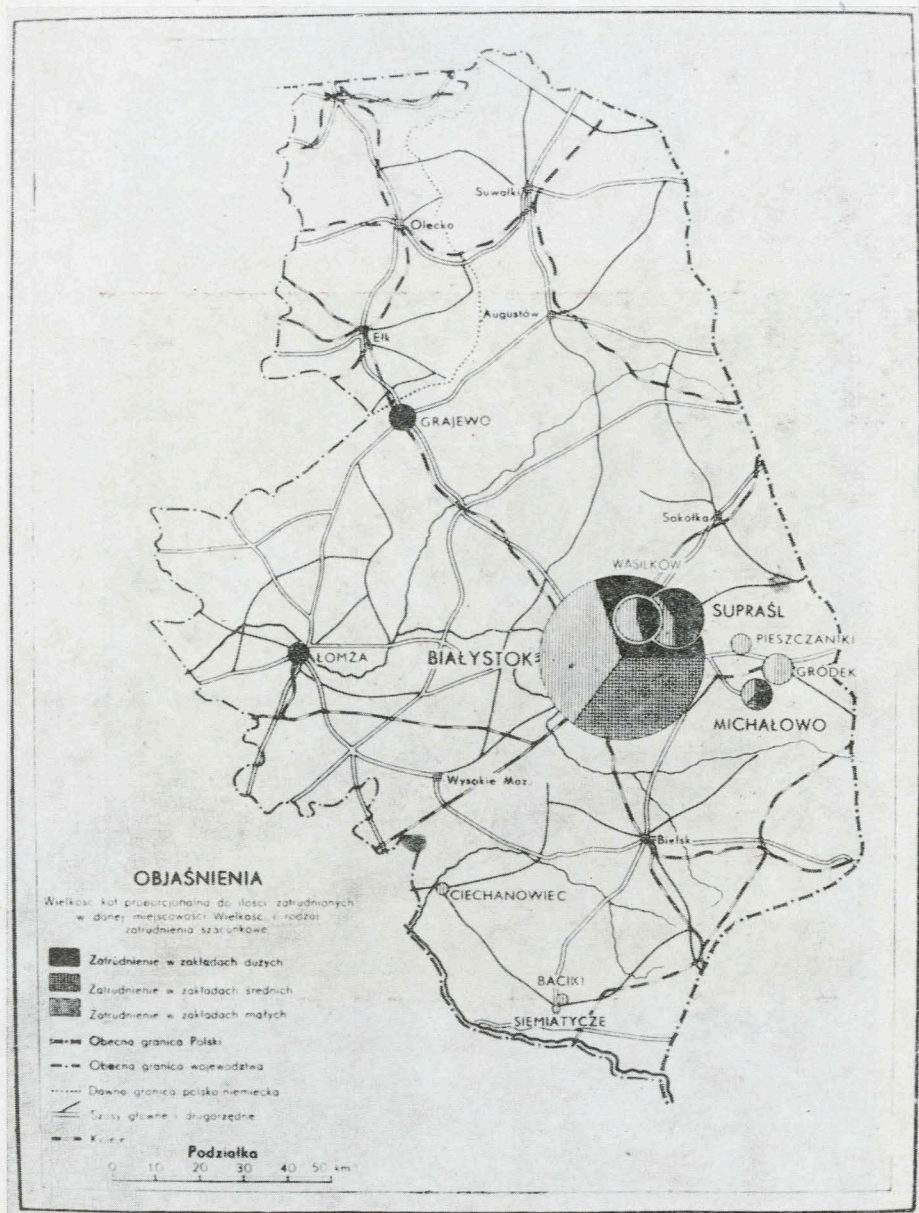
TOWARZYSTWO BIAŁOSTOCKIEJ MANUFAKTURY E. BEKKER I S-KA - SA.

POGRZEB ROBOTNIKÓW: WITOLDA ULMANA I KAZIMIERZA BUTKIEWICZA ZASTRZELONYCH PRZEZ POLICJĘ W SUPRAŚLU

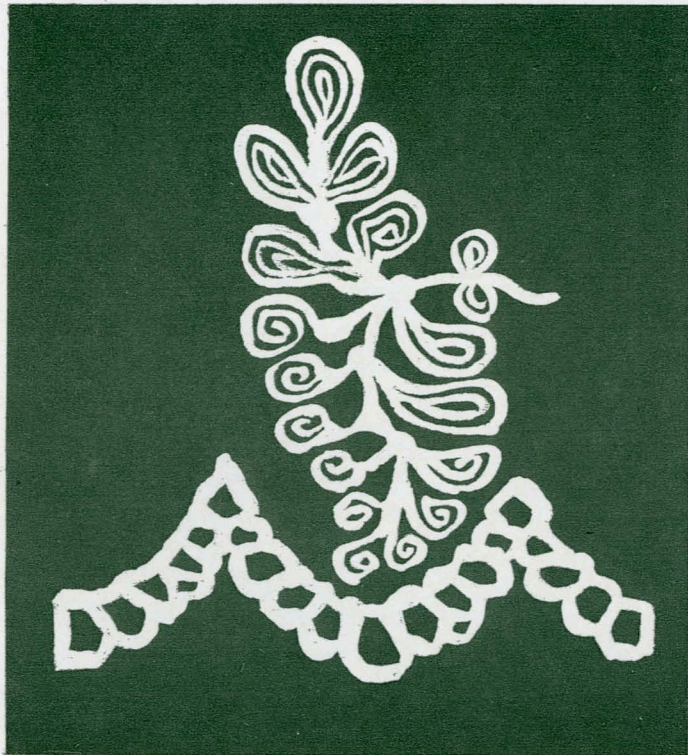

ZATRUDNIENIE W BIAŁOSTOCKIM PRZEMYSLE WŁÓKIENNICZYM W 1937 R.

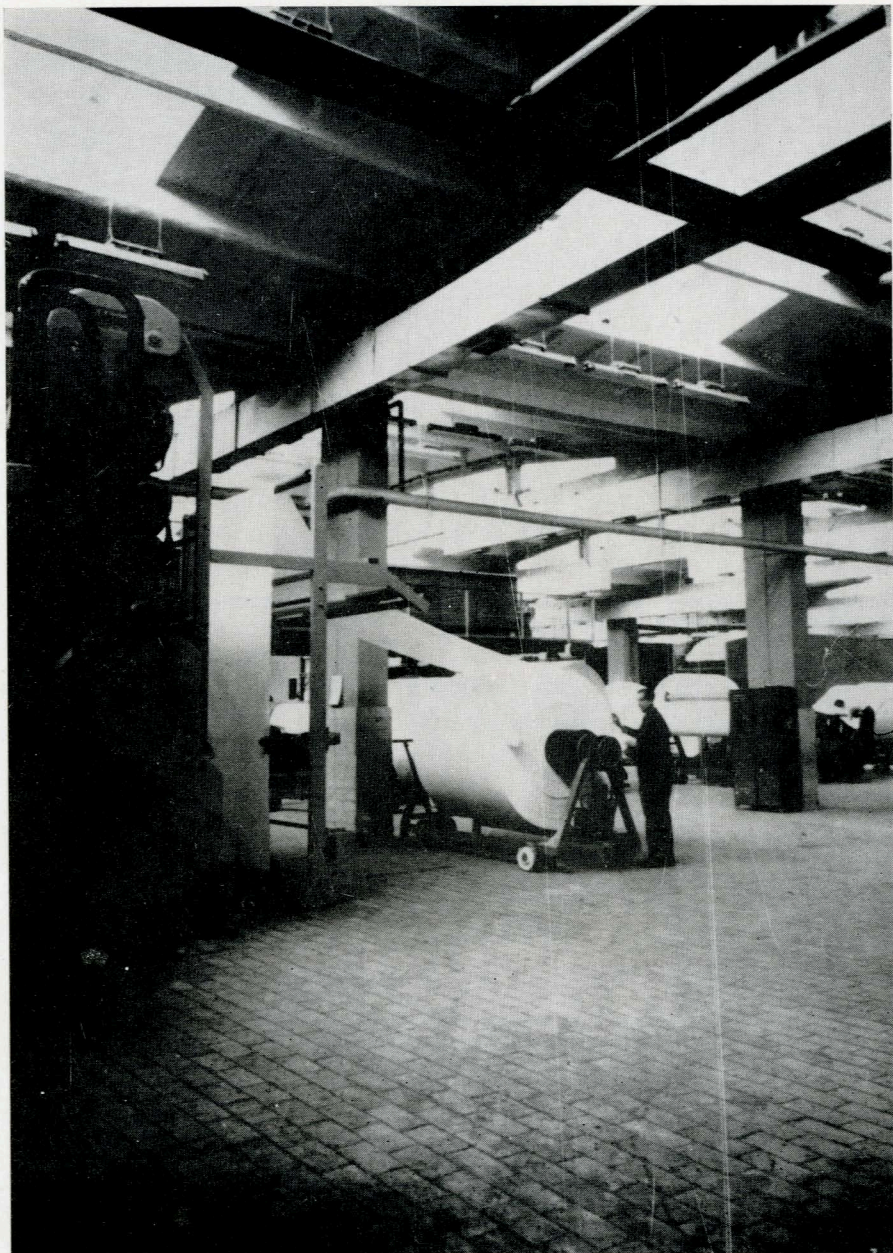

JÓZEF SIERŻAN – KTÓREGO IMIĘ NOSZĄ BIAŁOSTOCKIE ZAKŁADY PRZEMYSŁU WELNIANEGO

BIBLIOTEKA
Museum
Dziary

WIELKA INWESTYCJA PLANU 6-LETNIEGO — BIAŁOSTOCKIE ZAKŁADY PRZEMYSŁU BAWELNIANEGO
„FASTY” — FRAGMENT HALI TKALNI

Opracowanie wystawy i projekt ekspozycji: SŁAWOMIR TURYSKI, GEORGI ANDREEW
Opracowanie graficzne katalogu i zaproszenia: GEORGI ANDREEW
Opracowanie graficzne plakatu: SŁAWOMIR TURYSKI
Komisarz wystawy: LUCYNA BIAŁOUS
Zdjęcia: JADWIGA ŻUKOWSKA
Wydawca: MUZEUM RUCHU REWOLUCYJNEGO W BIAŁYMSTOKU
nakład 500 szt., format A-5, objętość 1 a drukarski
Druk: GRAFICZNA PRACOWNIA DOSWIADCZALNA
zam. 985 B4

1.103/B

